

A U R A

TIDSKRIFT FÖR AKADEMISKA STUDIER AV NYRELIGIOSITET

Isogaisa: Samisk sjamanisme i festivaldrakt

Trude A. Fonneland

Aura: Tidskrift för akademiska studier av nyreligiositet, Vol. 5 (2013), 102–131.
doi: <https://doi.org/10.31265/aura.495>

De första tio årgångarna, utgivna mellan 2009 och 2018, av *Aura: Tidskrift för akademiska studier av nyreligiositet* (ISSN: 2000-4419) publicerades ursprungligen i tryckt format. Från och med volym 11 (2020), har tidskriften omarbetats till en diamond open access-tidskrift, och har bytt namn till *Aura: Tidskrift för akademiska studier av nyreligiositet* (ISSN: 2703-8122). Samtliga artiklar, redaktionella texter och bokrecensioner från volymerna 1–10 publiceras nu online med open access (Creative Commons BY-SA 4.0 licence) med tillstånd från författarna.

For the first ten volumes, published between 2009 and 2018, *Aura: Tidskrift för akademiska studier av nyreligiositet* (ISSN: 2000-4419) was exclusively available in printed form. Starting with volume 11 (2020), the journal is re-envisioned as a diamond open access journal and will be renamed *Aura: Tidskrift för akademiska studier av nyreligiositet* (ISSN: 2703-8122). All articles, editorials, and reviews from volumes 1–10 are published online in open access form (Creative Commons BY-SA 4.0 licence) with the permission of the author(s).

Isogaisa: Samisk sjamanisme i festivaldrakt

Trude A. Fonneland

Abstract

3-5 september 2010 fekk festival-Noreg nok eit tilskot i form av sjamanfestivalen Isogaisa. I kraft av å vera den fyrste festivalen her til lands som orienterer seg mot eit seinmoderne nyreligiøst landskap, bidreg Isogaisa til ei utviding av det norske religionsfeltet. På festivalen tek eit spiritueelt entreprenørskap form som kombinerer nyreligiøsitet sine kjerneverdier med førkristne symbol og forteljingar. Isogaisa er slik ein arnested for ei samisk sjamanistisk rørsle i vekst og utvikling. Festivalen er også ein aktør som utfordrar sosial og politisk kontroll ved å stilla spørsmål ved tradisjonelle og innlærde førestellingar om samisk kultur og religion og utgjør ein arena for ei skaping og omskaping av forteljingar om den nordlege regionen.

Innleiing

”På Bardufoss er krigstromme erstattet med runeboomme” melder NRK Sámi radio 8.september 2010. Eit steinkast frå det inngjerda og vakta militære området ved velferdsarenaen Istindportalen har grønkleddede unge soldatar fått selskap. Menneske kledd i tradisjonelle samiske klede frå Russland og Noreg i tillegg til 150 oppstemte festivaldeltakarar har funne vegen til festivalarenaen. Tre store lavvoar reiser seg på sletta utanfor og røyken frå bålet legg seg over området.

Midt i folkemylderet startar ein mann å joika. Ei runeбомme vert sendt frå hender til hender og endar i ei opning ved bålet. Her tek ordførar Viggo Fossum og festivalleiar Ronald Kvernmo over og med eit slag på tromma erklærer dei den fyrste samiske sjamanfestivalen i historia for opna.

Isogaisa, som presenterast som ein urfolksfestival med fokus på det spirituelle, gjekk av stabelen for fyrste gong 3-5 september 2010. Festivalen vert arrangert i Heggelia i og utanfor den militære velferdsarenaen Istindportalen, i Målselv kommune i Nord-Troms. Bak Isogaisa står den moderne sjamanen Ronald Kvernmo som med ein fersk bachelorgrad i marknadsøkonomi frå BI i Oslo, ynskjer å setja idear frå skulebenken ut i live.¹ Kvernmo inviterer publikum til ei årleg festivalhelg i indre reise – til magiske opplevingar i eit samisk landskap. I fylgje festivalprogrammet er motivasjonen bak festivalen å foreina eit førkristent samisk verdsbilete med eit moderne tanksett og slik skapa ”et spirituellet møtested der forskjellige kulturer smelter sammen”.²

Isogaisa er eit nyskapande festivalkonsept i både norsk og europeisk samanheng. Med utgangspunkt i samisk førkristen religion og i eit nyreligiøst tankegodt løftar festivalen fram symbol, ritual og førestellingar som skal farga festivaldeltakarane sine opplevingar. Isogaisa synleggjer slik også ein kulturell produksjon gjennom ei omtolking og redefinering av fortida. Eit av produkta som her tek form er ein samisk spirituell kulturarv som både kan sjåast som eit ledd i eigne identitetsforhandlingar (sjå Lowenthal 1998), men som også inngår i

¹ Kvernmo skreiv bacheloroppgåve om utviklinga av eit sjamansenter i Målselv.

² <http://www.isogaisa.org/>, lasta ned 17.06.2011.

ei marknadsføring av det lokale, som vert formidla utover og som har opplevingsverdi i vårt seinmoderne samfunn (sjå Kirshenblatt-Gimblett 1998:149-53).

I artikkelen skal eg sjå på kva type forteljingar, produkt og tenester som tek form og vert sett ut i live i det ein samisk sjamanfestival for fyrste gong opnar dørene for publikum. Eg spør kva som inngår og kva som vert definert ut i marknadsføringa av Isogaisa som eit attraktiv festivaltilbod og utforskar kva rolle fortida og samisk førkristen religion spelar i den opplevingsproduksjonen som her finn stad. Med fokus på det lokale vil eg også undersøkje korleis det lokale og eigenarta på Isogaisa vert framheva med basis i globale strukturar og organisasjonar for skapa interesse kring eit utvalt produkt og ein utvalt destinasjon.

Artikkelen byggjer på mitt eige feltarbeid på Isogaisa i 2010 og mitt møte og intervju med festivalleiar Ronald Kvernmo. Sentralt i analysen står også informasjon om festivalen som finst tilgjengeleg på Isogaisa si eiga heimeside og facebookside.³

Artikkelen startar med ei klargjering av grensene for festivalgenren og utdjupar deretter utviklinga av den samiske sjamanistiske rørsla frå sin gryande start og fram til dagens feiringar gjennom festivalen Isogaisa. Vidare presenterast Isogaisa sin struktur og festivalen si rolle i lokale revitaliseringsprosessar – i skapinga av nye bilete og draumar om og av den nordlege regionen.

³ På desse sidene finn ein ein oversikt over årets og fjorårets program, over bidragsytarar i form av utstillarar, sentrale tema, praktisk informasjon og påmeldingsskjema for frivillige. På heimesida finst også ein link til YouTube der interesserte kan sjå, lytta og ta del i ein eigen Isogaisadans akkompagnert av ein eigen fesitvaljoik.

Isogaisa – ein nykomar i festivalsamanheng?

Festival-Noreg er i stadig vekst og utvikling. I fylgje paraplyorganisasjonen ”Norske

Festivaler” går om lag 800 festivalar av stabelen kvart år her til lands.⁴ Dei fleste av dei i sommarhalvåret. I eit mangfald av tema og innpakningar; frå matfestivalar, til båtfestivalar, musikkfestivalar og litteraturfestivalar byr desse arrangementa på eit avbrekk på kvardagen – på kjensler av fellesskap og på eit mangfald av sansemessige opplevingar. Festivalar vert gjerne framheva som eit uttrykk for eit kulturfelt i endring. Musikk, kunst, litteratur og likeins religiøse ritual og uttrykk vert gjennom desse arrangementa løfta ut av sine tradisjonelle institusjonar. Festivalar flyttar slik også grensene mellom sal og scene, mellom artistar og tilskodarar, arrangørar og frivillige. Dei skapar nye arenaer og når ut til eit utvida publikum.

Når eg framhevar Isogaisa som ein nykomar i festivalsamanheng kan ein spørja seg: kva då med dei mange alternativmessene som vert arrangert årleg i små og større norske byar? Er ikkje desse også arrangement som nettopp set fokus på den type religiøsitet som kjem til uttrykk på Isogaisa? Sjølv om grensene er flytande fell norske alternativmesser, slik eg ser det, utanfor festivalgenren. Overordna sett er arrangementa og produkta på norske alternativmesser eins over heile landet, med unntak av små årlege og lokale variasjonar. Desse messene er i hovudsak marknadsplassar for eit mangfald av nyreligiøse produkt

⁴ <http://www.norwayfestivals.com/>, lasta ned 28.06.2011.

og tenester med globalt omfang. Det unike med eit festivalarrangement som Isogaisa derimot er nettopp den stadlege tilknytninga og profileringa av det særeigne og lokale – særeigen lokal kultur og lokale religiøse tradisjonar. Likeins som norske alternativmesser er også Isogaisa ein arena for formidling av nyreligiøse tankar og trendar, men produktet som her vert omsett vert gjeve ein aura av autentisitet gjennom tilknytninga til ein lokal stad og lokal historie. Som etnolog og festivalforskar Kjell Hansen understrekar vert festivalar omfamna som reiskap for ei lokal og regional utvikling (2002:20). Festivalgenren har slik klare parallellar til turistindustrien (Yeoman 2004). Arrangørane bak desse arrangementa brukar festivalen for å trylla fram ein attraktiv aura rundt sine byar og regionar. Gjennom å kombinera fengande slagord med spektakulære bilete av lokal natur og kultur og ved å knyta desse til årlege lokale hendingar er målet å skapa ei merkevare som har attraksjonsverdi og som vil kunna generera vekst både økonomisk og kulturpolitisk (sjå O'Dell 2010:25).

Festivalar imøtekjem også eit publikum som meir og meir opptrer som turistar på jakt etter spektakulære hendingar og hastige opplevingar. For arrangørane bak Isogaisa er målsetjinga å nå ut til flest mogleg interesserte gjennom å leggja til rette for eit festivalprogram retta mot alle aldersgrupper. På spørsmålet om kva for publikum Isogaisa vender seg til og tiltrekkjer seg, understrekar Kvernmo:

Folk i alle aldre, fra alle samfunnslag, fra alle land! Noen drar for å møte likesinnede, noen for å delta på seminar og kurs, og noen drar for at de er nysgjerrige. Isogaisa er tilpasset familier. Det blir arran-

gementer for barn, ungdom og voksne. Lydnivået på musikken blir behagelig, og ingen aldersbegrensninger for å delta.⁵

Erfaringane frå fjorårets festival viste at publikum romma 170 menneske alt i alt. Dei fleste av desse var vaksne kvinner og likeins var menneske frå helsesektoren godt representert. Dette er i samsvar med den publikumsoppslutnaden ein generelt ser på norske alternativmesser og på nyreligiøse kurs og seminar (sjå Hammer 1997:27-29). På eit punkt skil likevel Isogaisa seg frå den tradisjonelle oppslutnaden kring og interessa for nyreligiøse arrangement, nemleg gjennom å også tiltrekkja seg turistar i form av norske og utanlandske omreisande i regionen. For denne publikumsgruppa vert Isogaisa truleg ikkje fyrst og fremst forstått som eit nyreligiøst arrangement, men som ei hending som gjev tilgang til unike og lokale religiøse og kulturelle tradisjonar.

Samisk sjamanisme – samisk urfolksspiritualitet

På Isogaisa utgjer samiske førkristne religiøse uttrykk, symbol og forteljingar, såkalla *noaidevuohhta*, ei inspirasjonskjelde for programmet og for produkta som vert omsett. Samtidig ytrar festivalleinga eit ynskje om å formidla desse uttrykka i ei moderne språkdrakt på ein nyreligiøs arena.⁶ Isogaisa kan slik sjåast som ein tydeleg bidragsytar til ein samisk *urfolksspiritualitet*. Urfolksspiritualitet er ein seinmoderne term i internasjonale diskursar som synleggjer konstruksjonen av verda sine urfolk

⁵ <http://www.isogaisa.org/>, asta ned 28.06.2011.

⁶ Festivalleing rommar festivalleiar Ronald Kvernmo og ei årleg gruppe av frivillige som deltek i alt frå billetssal til vakthald og administrative oppgåver. Det er like fullt Kvernmo som har det overordna ansvaret for festivalen. Det er også han som er ansvarleg for festivalprogrammet.

som menneske med ei felles kolonial fortid, felles religiøse arv og eit spirituelt forhold til naturen og omgjevnadene (Christensen & Kraft 2010:1). Representasjon av urfolk som eit fellesskap med felles religiøse verdiar knytt til naturen, til fortida og tidlegare tradisjonar kan sporast attende til 1960-årene sin motkultur, og spesielt til samspelet mellom miljørørsla og den nyreligiøse rørsla. Disse rørsleane oppstod innanfor same periode og har sidan utveksla verdiar, særlig i form av medvit om økologi og fasinasjon for verda sine urfolk. Fleire forskarar har påpeika at disse verdiane også vert uttrykt av urfolk sjølve, i deira identitetskonstruksjonar, i kampen for politiske rettar og i kulturelle revitaliseringsprosessar (sjå Beyer 1998; Kalland 2003; Kraft 2009). Urfolksspiritualitet er såleis ein diskurs som tillegg ei viss form for spiritualitet til urfolk. Samtidig bidreg urfolk sjølve til utforminga av denne diskursen og nyttar han for sine egne strategiske føremål.

På kva tidspunkt interessa for ei revitalisering av symbol og førestellingar frå ein førkristen samisk religion såg dagens lys er uklart, men kampen rundt utbygginga av Alta-Kautokeinovassdraget kan framhevast som ei spire for noko av det som i dag kjem til uttrykk på Isogaisa (sjå også Kraft 2009). Folkeaksjonen mot utbyggjninga av Alta-Kautokeinovassdraget vart stifta i Alta 12. juli 1978, og til saman deltok 10 000 menneske i demonstrasjonane. Svært mange nordmenn sympatiserte med samane under konflikten og ikkje minst engasjerte miljørørsla seg i kampen for samane sine rettar. Dette var ei tid prega av kampen for politiske rettar og for urfolksstatus gjennom framhevinga av eit samband til urfolksgrupper verda over.

Ein av dei fyrst etablerte sjamanane i Noreg, Ailo Gaup, seier i eit intervju med avisa *Klassekampen*: ”I samisk sammenheng har vi

78-generasjonen, i motsetning til 68-generasjonen”.⁷ Ailo sjølv skildrar kampen om elva som eit vendepunkt i forhold til den praksisen han i dag driv og understrekar at demonstrasjonane la grunnlaget for ei ny fellesskapskjensle (Fonneland 2010). Også den religiøse dimensjonen ved samisk kultur fann her eit spelerom mellom anna gjennom den kjente læstadianske heilbreiaren Mikkel Gaup som på det tidspunktet kampen om elva utspela seg var kjend som lesar og blodstoppar. I nyare tid og innanfor eit nyreligiøst fellesskap vert han derimot titulert som sjaman og framheva som eit symbol for kontinuitet mellom ny og gamal tid, mellom nye og gamle religiøse tradisjonar (sjå Gaup 2005).

Samtidig med at kampen om elva utspela kom det vindpust over Atlanteren med nye religiøse tankar og trendar. Sosialantropologane Carlos Castaneda og Michael Harner gav i denne perioden ut bøker basert på deira feltarbeid hjå indianarar i Mexico, Peru og Ecuador. Desse forfattarskapa la grunnlaget for framveksten av ei nysjamanistisk rørsle med internasjonalt omfang. Mot slutten av 1970 talet etablerte Harner ein eigen læringsarena for nye sjamanspirer, ”Center for Shamanic Studies”, og saman med boka *The Way of the Shaman* (1980) la han grunnlaget for det som etterkvart har vorte ei hovudretning innan nysjamanismen, nemleg *kjernesjamanisme*. Retninga byggjer på Harner sine utgreiingar om at det går an å knyta ulike urfolk sine religiøse tradisjonar saman til ein einskapleg åndeleg teknikk og ho legg slik også grunnlaget for urfolk sin posisjon som autoritetar på feltet (Stuckrad 2005).

⁷ *Klassekampen* laurdag 11. mars og søndag 12. mars 2006.

Ailo Gaup var ein av dei som tok turen over Atlanteren for å gå i lære hjå Harner, og etter hans heimkost på byrjinga av 1990-talet stod han fram som ein sentral bidragsytar til utviklinga av det norske nysjamanistiske feltet. I etableringsfasen var den norske rørsla i stort mon ein kopi av Harner sin kjernesjamanisme. Med utgangspunkt i undersøkingar av det alternative tidsskriftet *Alternativt Nettverk* (i dag *Visjon*) hevdar religionshistorikaren Cato Christensen at samisk urfolksspiriualitet fram til 2005 stort sett var fråverande på den norske nyreligiøse marknaden, men at ein like fullt kan sjå ei gradvis auke frå årtusenskiftet (2005:38-45; 2007:66). Mitt eige feltarbeid blant norske nysjamarar underbyggjer dette bilete (Fonneland 2007; 2010). I perioden ser ein ei stadig vinkling mot lokale tradisjonar og mot samisk urfolksspiriualitet. Sjølv etablerte Gaup etter kvart ”Saivo Sjamanskole” der ordet Saivo spelar på ”hovedartikelen i den gamle samiske religionen” (Gaup 2007:20). Festivalleiar og sjaman Ronald Kvernmo har gått i lære hjå Gaup og vart ein del av rørsla akkurat i denne brytinga mellom lokale og globale straumar. Kvernmo vert ein talsmann for den nye tida og er i 2008 fyrst ute med å arrangera kurs i samisk sjamanisme. Festivalen Isogaisa presenterast som ei feiring av dette nye lokale feltet, av den samiske sjamanismen, og skal, ifylgje festivalleiar, bidra til ei vidareutvikling av feltet.

For å skapa rom for vekst og utvikling legg Isogaisa til rette for å samla og foreina samiske religiøse tradisjonar frå heile Sápmi. Kvart år vert ei særskild gruppe av samar invitert til å ta del i arrangementet. I 2010 deltok åtte samar frå Murmansk regionen: ein tolk, to sjamarar, to dansarar og tre duodjiutøvarar. I år er det ungdomsorganisasjonen Nurash frå Lovozero som har fått invitasjon i tillegg til nokre av dei samiske kulturarbeidarane og sjamanane som deltok i fjorårets festival.

Føremålet med denne invitasjonen, som er støtta av Barentsekretariatet, er, ifylgje festivalleinga, å knyta band mellom samiske sjamanar i Noreg og Russland.⁸ Slik omskapast også festivallandskapet til ei vogge for ein samisk spirituell kulturarv og ein lokalt forankra samisk identitet som vert nytta som motpol og strategi i møte med det globale nysjamanistiske feltet. Kvernmo seier:

(...) det som kjæm fra USA via Michael Harner, det er jo så mykje, det er jo der det store fyrtårnet er, men vi treng ikkje bevege oss lenger enn forbi Murmansk, til komi- og nenetsfolket – og så har du samene, det er tre folkeslag på et lite område som er rett på andre sida av grensa og dem ... i hvert fall nenetseran dem har ikkje hatt kontakt med russeran, mange av dem, så sjamanisme er en levande kultur blant mange av stamman. Det er mykje bra kultur å hente der, rett og slett. Så det vi har mista i samisk sammenheng det kan vi låne hos dem, fordi det er så nært. Og det føles mykje meir naturlig enn det der amerikanske opplegget. Altså, Michael Harner har gjort en veldig bra jobb. (...) Han har på en måte blanda i hop masse kultura og då får du den der verdenssjamanismen, men som god sameaktivist så veit æ ikkje om æ like det (latter). Æ vil heller snu litt på det, at skal vi lage en festival så skal vi heller ta utgangspunkt i Norge, i det lokale, i det samiske området og må vi låne kultur så skal vi bevege oss til samiske områda i Russland eller det sørsamiske området. Må vi gå enda lenger så skal det ikkje

⁸ Sjå <http://www.isogaisa.org/default.asp?show=news&artid=2688>, lasta ned 28.06.2011.

være lenger enn til neste folkeslag som vi betrakte som fjerne slektinga. Det vil føles mer naturlig enn å hente nåkka fra USA, eller Sør-Amerika eller Peru eller Afrika eller kor det no måtte være.

Ved å understreka tilknytinga til lokale og nære religiøse tradisjonar distanserer festivalen seg frå sitt amerikanske utgangspunkt og byggjer opp under ein sjamanisme som vert mindre og mindre “kjerne”, og meir og meir lokalt inspirert. Den russiske delegasjonen fungerer her som brubbyggjarar mellom nye og gamle sjamanistiske tradisjonar og vert av Kvernmo presentert som viktige tradisjonsberarar og som autoritetar på feltet. Med vendinga mot det lokale framhevar festivalleiinga at den form for sjamanisme som kjem til uttrykk på Isogaisa ikkje er kunstig og konstruert, men byggjer på tradisjonar frå ei lokal og nær fortid.

Den skapinga av eit samisk sjamanistisk felt som tek form på Isogaisa handlar om å skriva seg inn i ein lokal tradisjon og samtidig om å forma forteljingar om den lokale staden og om lokale religiøse tradisjonar slik at dei framstår i eit skimmer av autentisitet. Festivalen tek del i det globale gjennom å framheva det lokale. Globale nyreligiøse straumar vert her farga av lokal tradisjon og kultur, og omskapt til noko som utøvarane kan presentera som lokalt og særlege. Festivalen utgjer slik ein ressurs i møte med det globale nyreligiøse feltet ved å dra grenser mellom det som vert opplevd som ekte, og som uekte, mellom det autentiske og kommersialiserte, mellom det unike og det allemannseigde.

Isogaisa – urfolksfestivalen med fokus på det spirituelle

Festivalar er hendingar som bryt med kvardagsrytmen og som, ifylgje Hansen, byr på ein narrativ struktur som ein ikkje kan ta inn over seg gjennom å lesa om, men som må opplevast gjennom deltaking og handling (2002: 21). Dette var også den erfaringa eg gjorde meg når eg ein tidleg septembermorgon i 2010 sette meg på bussen til Målselv for å observera og ta del i sjamanfestivalen Isogaisa. Sjølv om eg hadde studert programmet og orientert meg på Facebooksider og heimesider på førehand, var det fyrst ved å vera til stade på og ta aktivt del i festivalen at dei hendingane festivalen byr på vart forståelege for meg. Det er også på bakgrunn av dei observasjonane eg gjorde her at eg skal prøva å formidla på kva måte Isogaisa tek form og utspelar seg og kva festivalen formidlar av forteljingar, stemningar og verdier. Den vidare analysen av festivalen tek utgangspunkt i fire ulike seksjonar og arrangement som saman utgjer kjerna av Isogaisa nemleg: seminar, alternativmesse, underhalding og seremoniar. Desse tema vert introdusert separat på festivalplakaten og sjølv om nokre av dei overlappar kvarandre og føregår parallelt har eg valt å presentera dei kvar for seg for å kunna gje eit mest mogleg heilskapleg bilete av den opplevingsproduksjonen som utspelar seg på festivalområdet.

Seminar

Festivalhelga på Isogaisa vert innleia med eit hovudseminar som startar fredagsmorgon kl 9 i kinosalen i Istindportalen. I år som i fjor er det overordna temaet for seminaret likskapar og skilnader mellom skulemedisinen og urfolk sine tradisjonelle behandlingsmetodar. Seminaret er lagt opp som ei førelesingsrekke med tre inviterte førelesarar og vert avslutta med ein paneldebatt der publikum kan stilla spørsmål relatert

til dei tre innlegga. Tittelen på fjorårets seminar var: *Kan healing brukes som behandlingsform innen psykiatri?*. For å kasta lys over problemstillinga hadde festivalleiinga invitert sjaman Ailo Gaup, postdoktor i klinisk medisin Randall Sexton og pedagog og sameforskar Jens Ivar Nergård. Gaup starta sitt innlegg med å understreka det historiske i hendinga og påpeika at opninga av festivalen er ein merkedag i sjamanhistoria. Han understreka vidare at: ”Tiden er inne for en samling som dette. På et sted som dette. At menneske kommer sammen i dette landskapet, i denne delen av landet”.⁹ Sexton nytta høve til å snakka om sine erfaringar frå feltarbeid og praksis i landsdelen og understreka at Verdens helseorganisasjon (WHO) oppfordrar til eit samarbeid mellom skulemedisinaren og lokale behandlarar. Nergård påpeika på si side at sjølv om det vert oppfordra til samarbeid er det i Noreg lite dialog mellom dei to tradisjonane. Han understreka vidare at samiske erfaringsforteljingar knytt til samar sin relasjon til naturen og naturkreftene vert vist lite forståing for innanfor skulemedisinen, noko som ifylgje Nergård kan få konsekvensar som feilbehandling og feilmedisinering. Dette er eit tema som går igjen i hans eiga forskning, mellom anna i boka *Den levende erfaring. En studie i samisk kunnskapstradisjon* (2006).¹⁰

I tillegg til festivaldeltakarar og den russiske delegasjonen bestod seminarpublikum av tilsette i omsorgssektoren i kommunane i Troms

⁹ Henta frå egne feltnotat.

¹⁰ Boka har vorte kritisert for å mangla eit deskriptivt blikk og for å vera eit forskingsbidrag som naturaliserer og bidreg til konstruksjonen av mytologiske førestellingar. Kraft uttrykkjer mellom anna at boka er ”et nytt bidrag til diskursen om ’den naturlige samene’ og dermed til den primitivistiske tradisjonen” (2007:60).

og nordre Nordland – om lag 70 personar alt i alt. Desse deltakarane hadde fått arrangementet betalt av arbeidstakar og dei fleste av dei deltok berre i denne delen av festivalprogrammet. Det er sjeldan at kommunar ser seg råd til å spandera sjamanseminar på sine tilsette. Det som gjorde at seminaret appellerte til denne målgruppa var truleg koplinga mellom sjamanisme og forsking. Sjølv kommenterer Kvernmo motivasjonen bak seminaret slik:

Gjennom seminaret så trekker vi opp det spirituelle på et faglig nivå, finne forskera som forsvare det vi gjør og gir det en form for aksept. Det er veldig viktig. Dem som kom på seminaret var jo i hovedsak kommunalt ansatte fra helsesektoren, dem får en sånn avslappa holdning til det vi driv med. Det har jo tradisjonelt vært sånn at visst ein pasient plutselig får besøk av bestemora si som har vært død i ti år, så har de vært et problem. Då begynne du å få hallusinasjona og då er du schizofren og då må du ha medisiner. Klart det gjøres veldig mye bra psykiatri rundt omkring, men dem er litt redd det åndelige. Det er nok å sei ”Å, ja. Ka ho ville?” Ho er jo ein hjelper, that is it. Og då er det ikkje eit problem lenger, då er det ein ressurs. Det var det som var litt av poenget, dem skulle løfte det opp på eit anna nivå.

Seminaret demonstrerer på mange måtar det religionshistorikar Olav Hammer identifiserer som ein sentral diskursiv strategi som han meiner er utbreidd i nyreligiøse miljø som legitimerande faktor for nyreligiøse produkt og tenester, nemleg appell til rasjonalitet og vitenskap (2001: 201-330). Gjennom seminaret vert Sexton og Nergård gjort til talsmenn for ein sjamanistisk praksis og deira nærvære bidreg

til ei autorisering av feltet samtidig som grensene mellom sjamanisme og skulemedisin vert utdeleggjort.

Dei tre føredragshaldarane bidrog også til ei tydeleg profilering av det lokale og av lokale religiøse tradisjonar. Seminaret vart framheva som ei historisk hending både med tanke på temaet som var løfta fram og den staden seminaret utspela seg på. På ulike måtar rokka dei tre føredragshaldarane ved etablerte stereotypiar og førestellingar om den nord norske landsdelen som både overtruisk og usivilisert – fjernt frå moderne liv og utvikling. Dei nye forteljingane som her tok form utfordra også makt og statusrelasjonar ved å formidla eit budskap om at urfolk sine kulturelle og religiøse tradisjonar utgjer eit sentrum og ein ressurs i vår seinmoderne verd.

I tillegg til hovudseminaret byr festivalen på mindre seminar og kurs arrangert av ulike festivalutøvarar. I 2010 tilbydde sjamanane Ailo Gaup og Eirik Myrhaug seminar relatert til deira utdanningsrekker i sjamanisme, medan Sexton kursa deltakarar i holotropisk pust, ei terapiform der pusten vert sett på som eit reiskap for å endra medvitnet og opna for underliggjande kjensler og energiar. På plakaten for 2011 står mellom anna kurs og seminar om dans, sjamanisme, urter og personutvikling. Nytt av året er at deltakarar vert invitert til å laga si eiga Isogaisatromme, som ifylgje festivalleiar Kvernmo ”blir en meget spesiell og eksklusiv tromme, men en enorm energi”.¹¹ Kurset er arrangert av den moderne sjamanen og trommemakaren Fredrik Prost frå Kiruna. Dette kurset er for særskild påmeldte og startar allereie

¹¹ <http://www.isogaisa.no>, lasta ned 17.06.2011.

torsdag ettermiddag. På kurset får deltakarane utdelt eit emne som dei skal bearbeida og skapa si eige tromme av til bruk på festivalen.

I den prosessen der ein kulturarv vert utvikla og tek form er fokuset på gjenstandar tydeleg. På Isogaisa vert dei tradisjonelle samiske rune-bommene brukt som eit utgangspunkt for deltakarane sine nykonstruksjonar og utgjer symbol for ein kontinuitet med fortida sine tradisjonar. Som geografen David Lowenthal skriv: "To be certain there was a past we must see at least some of its traces" (1985: 247). Den samiske runebomma fungerer som eit slik spor. Gjennom utforminga av eigne festivaltrommer gjev Isogaisa publikum samtidig tilgang til ei direkte og personleg erfaring av fortida. Gjenstanden, runebomma, er her bodberar som opnar for dialog mellom fortid og notid. Folklorist Jonas Frykman seier om gjenstandar si rolle i kulturell produksjon: "Things like this – and many more – have become something more than symbols. They bear secrets and have to be induced to speak" (2002: 49). På Isogaisa er ikkje runebomma lenger eit kulturelt stigma og ein påminnar om ei heidensk fortid, men eit kraftfullt, autentisk og magisk symbol for ein levande samisk kultur (sjå Mathisen 2011). Bruken av runebomma i festivalsamanheng bidreg til å etablera ho både som eit objekt for framvising og som eit levande nasjonalt og åndeleg symbol.

Alternativmesse

Det andre hovuddelen i festivalprogrammet er ei alternativmesse som opnar etter at hovudseminaret er avslutta fredag ettermiddag og som føregår parallelt med andre festivalaktivitetar til festivalen rundar av søndagsettermiddag. Samanlikna med dei alternativmessene som årleg vert arrangert i små og større norske byar, er festivalmessa ei mini-al-

ternativmesse med om lag 24 utstillarar. Der dei tradisjonelle alternativmessene samlar eit breitt spekter av utstillarar har Isogaisamessa hovudfokus på det samiske, på sal av runeboommer, messingringar, duodji, samisk biletkunst og samisk sjamanisme.

Når festivalleinga har valt å utforma eine hovuddelen av festivalen som ei alternativmesse synleggjer det den tydelege dialogen Isogaisa har med nyreligiøse straumar. Ei alternativmesse er ein nyreligiøs markand i miniatyr som trass bredda i tema og varer formidlar eit standard repertoar som gjev innsikt i kjerneverdiane i miljøet – det nyreligiøse *lingua franca* (Kraft 2011). I ein studie av alternative behandlarar i Danmark samanfattar religionshistorikar Lars Ahlin den nyreligiøse kjerna i fire punkt nemleg: sjølvspiritualitet, sjølvautoritet, sjølvansvar og holisme (Ahlin 2007). På festivalmessa i likskap med andre alternativmesser vektlegg dei ulike healerane og terapeutane *sjølvvet* som ein guddommeleg eining i mennesket og som absolutt suverent med omsyn til vurderingar og val. Sjamanane som har funne vegen til messelokalet og som tek i mot festivaldeltakarar for konsultasjon og behandling ser sjukdom som eit teikn på at noko er gale med heile menneske. Som terapeutar marknadsfører dei si rolle som vegleiarar og guidar og det vert understreka at det er pasienten sjølv som må ta ansvaret for å verta frisk.

Trass i at Isogaisa omfamnar kjerna av det nyreligiøse feltet ynskjer festivalleinga samtidig å markera ein avstand frå dei tradisjonelle alternative marknadene. Kvernmo understrekar:

(...)æ kjenner ikkje noen arrangement som er lik Isogaisa. Alternativmessen dem prøve jo, men dem mangle den kulturelle biten. Her i byen er det veldig mange bra alternative arrangement, men du har

ingen sånn der kjernekultur, har æ inntrykk av. Æ har inntrykk av, uten å sei nåkka galt om arrangementa av alternativmessa, så er det mykje forretning. Vi sell det som trekke folk. Vi derimot gjør ikkje sånn. Vi prøve å formidle et budskap der den samiske kulturen og sjamanisme skal komme fram, mens Alternativmessa blir meir sånn at du samle alt mulig under eit tak, og der mangfoldet kjæm fram. Men selvfølgelig du er jo nødt til å ha et visst mangfold, også på Isogaisa. Det blir bål, lavvu og samisk musikk eller til nød indiansk musikk, men ikkje nåkka sånn der Sputnik (latter).

Kvernmo har adoptert den kritikken som både forskar og media møter den alternative marknaden med, nemleg at det er for mykje forretning og for stort mangfald av religiøse tradisjonar. Slik framstår også nyreligiøsitet som ein religionane sin lavkultur – som ”den religiøse varianten av Sputnik¹²” (sjå Kraft 2011). Gjennom fokuset på samisk kultur og tradisjonar tek festivalmessa eit grep som markerar ein avstand med det lavkulturelle. Nyreligiøsitet og samisk urfolksspiritualitet symboliserer her to ulike sett av verdier. Der nyreligiøsiteten har vorte kritisert for å mangla røter og tradisjonar, står samisk urfolksspiritualitet i ei særstilling og knytast til verdier som visdom, de gamle, kulturarv, miljøvern og kunnskap om naturen. Ved å markera ein avstand til dei typiske nyreligiøse marknadene og ved å kopla festivalen sine religiøse aspekt til samisk kultur meir enn til nyreligiøsitet, aukar festivalleinga Isogaisa si tyding både i festivalsamanheng og i næringsssamanheng. I motsetnad til nyreligiøsitet utgjer koplinga til ei samisk fortid og

¹² Knut ”Sputnik” T. Storbukås er ein av Noregs mest kjende countryartistar. *Red.*

samiske urfolksspirituelle tradisjonar ein ressurs som skapar merksemd og som gjev garanti for et unikt produkt, teneste og oppleving.

Seremoniar

Den tredje hovudseksjonen på Isogaisa er dei mange små og store seremoniane som finn stad ute og inne på festivalområdet. Festivalen innleiar med ein opningsseremoni, deretter fylgjer jegerseremoni, borneseremoni, sjokoladeseremoni og trommereiser i alle variantar. I tillegg blir det i fylgje festivalplakaten for 2011 seremoni for å æra soloppgangen, tesareremoni, pipeseremoni og til slutt avsluttingsseremoni.

Opplevingar er ein kjerneverdi for alle typar av festivalar. Publikum er ikkje festivaltilskodarar, men festival*deltakarar*. Det inneber ein aktiv og sanseleg relasjon både til produkta som vert omsett og til staden dei vert omsett på (sjå Reksten Kapstad 2007). Samtidig legg den rekkja av seremoniar som Isogaisa marknadsfører opp til andre typar av opplevingar enn dei som gjerne assosierast med vår tids opplevingsøkonomi. Der temaparkane, som var utgangspunktet for næringskonsulentane Joseph B. Pine og James H. Gilmore sine utgreiingar i boka *The Experience Economy* (1999), legg til rette for ei direkte sanseleg tilfredsstilling, byr Isogaisa på opplevingar av ein meir langsam art – opplevingar som er meint å påverka deltakarane på eit indre, psykologisk plan. Dei ulike seremoniane er opplevingar som er metta med ei forventning om at dei på ein eller annan måte vil gje festivalpublikum ei kjensle av auka energi – av indre vekst og utvikling (sjå O'Dell 2010:31).

Sjølv om opplevingar både på matfestivalar, båtfestivalar og musikkfestivalar kan gje sanselege opplevingar som til ei viss grad vil påverka og endra den som deltek, gjev dei talrike seremoniane på Isogaisa ein

tilleggsdimensjon som meir ”profane festivalar” ikkje marknadsfører i same grad. Pipeseremonien, jegerseremonien, teseremonien og dei mange trommereisene byr på rituelle overgangar, der sansinga av landskapet, lyden av tromma, smakane og luktene representerer ein liminalitet, ein transformasjon og ei indre sjølvutvikling. Isogaisa er såleis ikkje ein festival der publikum berre skal koma og oppleva. Føremålet her er å koma, oppleva og å verta endra.

Seremonien og opplevingsteateret ”Den som ser” var eit av dei arrangementa som ved fjorårets Isogaisa trekte mykje folk, og som nettopp hadde fokus på endringsaspektet og som vart iscenesett som eit overgangsritual. Førestillinga er laga av Haugen Produksjoner og var i 2007 også ein del av programmet på urfolksfestivalen Riddu Ridđu under namnet Mátki (reisa). På Isogaisa 2010 hadde førestillinga startstad i skogen bak Istindportalen og kvar halvtime i laupet av laurdags- og søndagsføremiddag vart puljar av åtte personar sendt ut i naturen for eit møte med skodespelarar, healarar, dansarar, klovnar, sjamanar og musikarar. Deltakarane gjekk gjennom ei skogsløypa som kombinerte element frå samisk mytologi og naturmedisin frå ulike kantar av verda. Dei fekk ta del i trommereiser for å finna sine kraftdyr, reinsingsseremoniar, joik og ulike kreative utfordringar som maling og dans. Intensjonen bak førestillinga var i fylgje arrangørane at deltakarane skulle få oppleva gamle urfolkstradisjonar og gjennom desse gjera opp status for liva sine ved å stilla spørsmål som kven er eg, kvar står eg i dag, kvar går vegen vidare? ”Den som ser” vektlegg inspirasjonen frå urfolk sine religiøse tradisjonar som ein ressurs for samtida. Dette er i fylgje arrangørane noko me i vår vestlege verd har mista, bør henta fram og læra av.

Isogaisa framstår akkurat som ein slik læringsarena, der søkande menneske kan få sjanse til å tileigna seg verdiar som dei opplever manglar i vår vestlege kultur. Festivalen byr på ein perseptuell tilgang til ei samisk fortid og utgjer slik eit band mellom fortid og samtid. Festivalen skapar ei kjensle av at det var *her det skjedde* og det er *her det skjer*. Han er lada av sterke symbol som ikkje berre tek oss med attende i tid og presenterer forteljingar om fortida, men formidlar kunnskap om kva type verdiar som vert opplevd som viktige i notid (sjå Eriksen 1999: 87ff). Isogaisa kan slik seiast å ta form som eit monument over samiske førkristne tradisjonar som vert skapt innanfor visse gjevne rammer kvart år. Som monument bidreg Isogaisa til ei koding av den lokale staden som kan avlesast av festivalen sine deltakarar. Monumentet Isogasia tek likevel ikkje utelukkande utgangspunkt i det lokale landskapet, men ser Heggelia som eit senter i Sápmi og som ein utvalt representant for samisk sjamanisme i alle samiske kulturar. Som folkloristen Anne Eriksen påpeikar er monument si oppgåve å bidra til ein dialog mellom minne og historie. Samtidig har monumenta ein dobbel minnefunksjon ved både å minna *om* historia og å minna deltakarane *på* den verdien staden hadde og stadig har: “Gjennom sin materialitet og tilgjengelighet fungerer de også som *koplingspunkt*. Her møtes historien og individet, og noe skjer: En opplevelse, grobunn for egne minner” (ibid.: 95). Den fortida som vert løfta fram gjennom festivaldagane er såleis ikkje den type fortid som me kjenner frå historiebøkene og dei lærde sine diskursar. På Isogaisa er det koplinga mellom minne og det imaginære som vert sett i scene (Lowenthal 1985). Fortida er her ikkje eit avslutta kapittel, men levande for den enkelte. Ho er ein prosess som strekkjer seg inn i notida og som når framtida (Frykman 2002: 54).

Underhalding

Festivalar er fyrst og fremst sosiale arenaer der folk kjem saman, pleiar og utvidar vennekretsen, slappar av i ein hyggjeleg atmosfære medan ein samtidig vert underheldt. Underhalding er også lista opp som den siste posten på festivalprogrammet. Isogaisa byr i denne samanhengen på musikalske innslag i form av joik, dans, diktlesing, forteljarstunder og ikkje minst sosialt samvær rundt bålet.

På Isogaisa 2011 utgjorde ein felles festivaldans akkompagnert av joik eit hovudledd i underhaldningsdelen av programmet. Dansen vart lagt ut på YouTube i forkant av festivalen og på Isogaisa si heimeside vart deltakarar oppfordra til å innøva dansetrinna før festivalstart. Dansen og joiken visualiserte vandringa til festivalen Isogaisa gjennom rørslene og lydane til utvalte dyr i den arktiske faunaen. På festivalområdet bidrog dansen og joiken til ei fellesskapskjensle. Dei enkle dansetrinna utgjorde eit samlande prosjekt som deltakarar i alle aldersgrupper kunne ta del i på deira egne premissar. Isogaisadansen og joiken synleggjer også korleis tidlegare tabuiserte kulturuttrykk no tek plass i populærkulturen sine kanalar.

Norske festivalar er generelt kjent for eit relativt høgt alkoholkonsum der alkohol utgjør ein viktig stemningsskapar som eit ledd i den programfesta underhaldinga. Koplinga mellom alkohol og festivalliv er noko festivalleinga for Isogaisa ynskjer å ta avstand frå og dei har valt å marknadsføre sjamanfestivalen som eit rusfritt alternativ. Ynskje om avhald har truleg fleire orsakar.

I eit historisk perspektiv knytast alkohol til kolonialisering, til dårleg innverknad og utnytting av den norske overmakta. Brennevin var mykje brukt som byttemiddel i tilknytning til handel og dei store handelsmarknadene og sjølv ikkje prestane reserverte seg for å byta

brennevin mot samane sine naturprodukt. Dette skapte et avhengnadsforhold som over tid førte til at folk satte seg i gjeld på grunn av alkoholmisbruk. Historia fortel om samiske familiar som mista alt dei eigde som eit resultat av denne typen varebyte, om sosialt elende, fattigdom og konflikhtar. Dette vert også skissert som bakgrunnen for det kjende og nyleg filmatiserte Kautokeinoopprøret i 1852 der samane Mons Somby og Aslak Hætta vart dømde til døden for å ha teke livet av representantar for embetsveldet og pengemakta.¹³ Somby og Hætta var to av fleire samar frå Kautokeino som hadde vorte gripne av Læstadius si preike i kyrkja i Karesuando vinteren 1848, av hans fordømming av alkohol og forkynninga om trongen for ei indre og ytre omvending. Vekkingsrørsla breidde seg over heile Nordkalotten og fekk særleg gjennomslag i den kvenske og samiske befolkninga (sjå Kristiansen 2005).

I likskap med den læstadianske rørsla set også samiske sjamanar på Isogaisa det rusfrie høgt. Til avisa *Troms Folkeblad* seier Kvernmo: ”Jeg er sjaman, og selv om jeg ikke er avholdsmann mener jeg at en åndelig praksis som sjamanisme er uforenelig med alkohol” (1 september 2010). Om det same temaet kan me på festivalen si heimeside lesa:

Av de eldste samiske sjamanene jeg har snakket med, så er de enige om en ting: Rus har aldri vært en del av samisk sjamanisme! Samtlige er også enig om at heller ikke vi skal blande rus inn i sjamanismen! Så vær snill å respekter vår gamle samiske kultur og tradisjon.

¹³ Religionshistorikar Cato Christensen jobbar med ei avhandling om urfolksspiritualitet i samisk film og *Kautokeino-opprøret* (2008) er ein av dei filmene som vert diskutert i hans prosjekt.

Så bare kom på festivalen. Kom som du er. Du er faktisk mest hyggelig i edru tilstand.¹⁴

I tillegg til å kunna sjåast som eit oppgjær med historiske stereotypiar handlar også avhaldet om eit ynskje om å verta tekne på alvor og stå på line med andre meir etablerte religiøse tradisjonar. Sjamanisme er, i fylgje Kvernmo, ein seriøs åndeleg praksis der alle sansar må vera skjerpa og som ein ikkje kan leika med. På festivalen er det såleis den spirituelle opplevinga som skal gje rus, vera underhaldningsskapar og leggja grunnlaget for ei samisk sjamanistisk rørsle i vekst og utvikling. underhaldning

Isogaisa i media

Fleire norske og samiske regionalaviser dekkja Isogaisa. *Troms Folkeblad* presenterer festivalen som Noregs fyrste sjamanfestival (6. september 2010), medan *Nordlys* i tillegg til generell festivalinformasjon tok for seg opplevingsførestellinga ”Den som ser” og intervjuar arrangørane bak. Avisa hadde også eit eige oppslag om festivalen sitt hovudseminar og presenterte seminaret som ei historisk hending: ”Det skal være første gang i historien at psykiatriens skolemedisin blir satt opp mot sjamanismen på denne måten” (8. september 2010). Alle medieopplaga er utelukkande positive i sine omtalar av festivalen. Den positive merksemda står i sterk kontrast til korleis media generelt har omtalt nyreligiøse arrangement og personar. Medievinklinga av Isogaisa heng truleg saman med at festivalen vert tolka som eit samisk urfolksarran-

¹⁴ <http://www.isogaisa.org/default.asp?pageid=14679>, lasta ned 17.06.2011.

gement, meir enn nyreligiøsitet. Festivalleiar Ronald Kvernmo har i tidlegare innslag i dei same media vore tydeleg på sin samiske bakgrunn og festivalen tolkast slik også inn i ein samisk urfolkskontekst. Som religionshistorikar Siv Ellen Kraft påpeikar kan denne type media dekkingar sjåast som eit uttrykk for eit post-kolonialt medvit som har skapt varsemnd for framstillinga av urfolk i media (2011). Media sine bilete av festivalen kan like fullt seiast å bidra til å gje festivalen tyngde både i form av å vera ein kanal for underhalding og opplevingar, men også som ein aktør i regionale utviklingsprosessar.

”Isogaisa; motkulturens bankende hjerte”

Festivalar er hendingar som profilerer og utvidar det lokale, understrekar Hansen i artikkelen ”Festivals, Spatiality and the New Europe” (2002). Det markante ved festivalane er nettopp av dei tek plass (2002: 20). Også Isogaisa skjer i eit utvalt landskap. Området rundt Istindportalen vert i festivalhelga forvandla frå ein militærvelferdsarena til eit spirituelt knytestpunkt for samiske kulturar nasjonalt og internasjonalt. På mitt spørsmål om kva han opplever som den viktigase aspektet ved Isogaisa svarar Kvernmo: ”Det der med å knyte band. Vi ligg jo i sentrum, sørsame området der, og Russland der”. Frå å vera eit forsvarspunkt for å beskytta nasjonen sine grenser og verdier omskapar Isogaisa Heggelia til eit produktivt sentrum for religiøs innovasjon og nyskaping på tvers av nasjonale grenser og som eit midpunkt i Sápmi.

Føresetnaden for at Isogaisa sitt landskap skal ta form som eit sentrum, er ei marknadsføring av staden som unik, som ulik alle andre stader. I dei fleste tilfelle skjer ei slik marknadsføring gjennom skapinga av ei klar lokal tilknytning og den enklaste måten å gjera det på er gjennom namnet (ibid.: 29). Namnet Isogaisa er det samiske ordet

for eit kjent fjell i kommunen Målselv. Det inngår også i fleire dikt og songar. Gjennom festivalen ynskjer festivalleiinga å gjera Isogaisa til ei merkevare, ikkje berre for sjølve festivalarrangementet, men for ei samisk sjamanistisk rørsle i vekst utvikling. Kvernmo seier:

Merkevarebygging. Namnet Isogaisa. Namnet Riddu Riđđu det er innarbeidd, første gang så skjønnte æ ikkje ka er det, ka betyr det. Koffor kan dokker ikkje sei festival? Og no innarbeide vi, vi ankre Isogaisa i folk sin ”topp of mind”. Så neste gang folk tenke sjamanisme, så skal ordet Isogaisa komme opp, og det begrepet skal være vidt. Det skal ikkje bære være festival, det skal være et sjamansenter. Det er faktisk fare for at det kjæm en cd òg snart, som skal hete ”Power of Isogaisa”.

Gjennom marknadsføringa og spreininga av namnet Isogaisa og den lokale tilknytninga det ber, er målet å utvida det lokale gjennom å gjera kommunen til eit sentrum for utøvarar i samisk sjamanisme.

Konstruksjonen av og draumen om ein gong å få oppleva religiøse, gjerne fjerntliggjande sentrum har vore eit mønster i religionshistoria og mange er forteljingane og visjonane om reiser til stordomar som Jerusalem, Roma og Mekka. I det seinmoderne religiøse landskapet har avstanden til sentrum krympa og antal sentrum auka i takt med utviklinga i det religiøse feltet (sjå Kraft 2011). Isogaisa er eit tydeleg eksempel på marknadsføringa av den nordnorske landsdelen som eit slikt åndeleg sentrum. Nord-Noreg som tidligare var kjend og marknadsført med utgangspunkt i storslått natur får på Isogaisa ein tilleggsdimensjon, nemleg lovnaden om ein personleg gevinst i form av indre sjølvutvikling.

Koplinga mellom lokalutvikling og marknadsføringa av spirituelle verdiar gjer festivalen til ein endringsagent i breiare kulturelle innovasjons- og utviklingsprosessar. På Isogaisa finn omskrivingar av landsdelen sin identitet stad som erstattar det tradisjonelle biletet av Nord-Norge som ”utkant” og som ein landsdel undertrykt så vel politisk som kulturelt og økonomisk. Til tross for at festivalen fyrst og fremst er ein arena for oppleving og underhalding, står såleis ikkje Isogaisa i eit politisk vakuum (sjå Hall 2007: 306, Hansen 2002: 28). Som utsegnen av festivaldeltakar og utstillarar Wilhelm Strindberg i overskrifta understrekar: ”Isogaisa; skaper av egen stolthet og identitet, men også en bauta av og for motkultur. Isogaisa; motkulturens bankende hjerte”.¹⁵ Gjennom sine seminar, alternativmesse, seremoniar og underhalding er Isogaisa, som andre festivalar, ein stad for sosialt samvær, hyggje og fritid – men like fullt ein stad der det lokale og globale vert fletta saman, der maktrelasjonar utspelar seg, der politiske interesser vert materialisert, der kulturelle identitetar vert utprøvt og der nye draumar tek form.

¹⁵ <http://www.isogaisa.org/default.asp?pageid=14674>, lasta ned 28.06.2011.

Litteratur

- Ahlin, Lars, *Krop, sind – eller ånd? Alternative behandlere og spiritualitet i Danmark*, Højbjerg: Forlaget Univers 2007.
- Beyer, Peter, “Globalization and the Religion of Nature”, J. Pearson & G. Samuel (eds.),
- Nature Religion Today: Paganism in the Modern World*, Edinburgh: Edinburgh University Press 1998, s. 11-21.
- Christensen, Cato, *Urfolk på det nyreligiøse markedet: En analyse av Alternativt Nettverk*, Masteroppgåve i religionsvitenskap, Universitetet i Tromsø 2005.
- Christensen, Cato, “Urfolksspiritualitet på det nyreligiøse markedet: En analyse av tidsskriftet Visjon/Alternativt Nettverk”, *Din. Tidsskrift for religion og kultur* 2007: nr. 1, s. 63-78.
- Christensen, Cato & Siv Ellen Kraft, “Religion i Kautokeino-opprøret. En analyse av samisk urfolksspiritualitet”, *Nytt norsk tidsskrift* 2010: nr. 1, s. 19-27.
- Eriksen, Anne, *Historie, minne og myte*, Oslo: Pax Forlag AS 1999.
- Fonneland, Trude, *Samisk nysjamanisme: I dialog med (for)tid og stad*. Doktoravhandling: Universitetet i Bergen 2010.
- Fonneland, Trude, “Med fokus på det nære og lokale: Tromsø – ein samisk urfolksby?”, *Din. Tidsskrift for religion og kultur* 2007: nr 1, s. 79-88.
- Frykman, Jonas, “Place for Something Else: Analysing a Cultural Imaginary”, *Ethnologia Europea*, volume 32, 2002: nr 2, s. 47-68.
- Gaup, Ailo, *Sjamansonen*, Oslo: Tre bjørner forlag 2005.
- Gaup Ailo, *Inn i naturen: Utsyn fra Sjamansonen*, Oslo: Tre bjørner forlag 2007.
- Hall, Michael, “Politics, Power and Indigenous Tourism”, Butler, Richard & Tom Hinch (eds.), *Tourism and Indigenous Peoples*, Oxford: Elsevier 2007.
- Hammer, Olav, *På spaning efter helheten: New Age en ny folketro?* Stockholm: Wahlström & Widstrand 1997.
- Hammer, Olav, *Claiming Knowledge: Strategies of Epistemology from Theosophy to the New Age*, Leiden, Boston & Köln: Brill 2001.
- Hansen, Kjell, “Festivals, Spatiality and the New Europe”, *Ethnologia Europea*, volume 32, 2002: nr 2, s 19-36.
- Harner, Michael, *The Way of the Shaman: A Guide to Power and Healing*, San Francisco: Harper & Row 1980.

- Kalland, Arne, "Environmentalism and Images of the Other", Selin H. (ed.), *Nature Across Cultures: Views of Nature and the Environment in Non-Western Cultures*, Amsterdam: Kluwer Academic Publishers 2003, s. 1-17.
- Kirshenblatt-Gimblett, Barbara, *Destination Culture: Tourism, Museums, and Heritage*, California: University of California Press 1998.
- Kraft, Siv Ellen, "Natur, spiritualitet og tradisjon. Om akademisk romantisering og feilslåtte primitivismeoppgjør. Review-artikkel om Jens Ivar Nergårds *Den levende erfaring* (2006)", *Din. Tidsskrift for religion og kultur* 2007: nr 1, s. 53-62.
- Kraft, Siv Ellen, "Sami Indigenous Spirituality. Religion and Nation Building in Norwegian Sápmi", *Temenos*, 2009: s. 179-206.
- Kraft, Siv Ellen, *Hva er nyreligiositet*, Oslo: Universitetsforlaget 2011.
- Kristiansen, Roald, *Samisk religion og læstadianisme*, Bergen: Fagbokforlaget 2005.
- Lowenthal, David, *The Past is a Foreign Country*, Cambridge: Cambridge University Press 1985.
- Lowenthal, David, *The Heritage Crusade and the Spoils of History*, Cambridge: Cambridge University Press 1998.
- Mathisen, Stein R., "Indigenous Spirituality in the Touristic Borderzone", *Temenos* 2011, s. 53-72.
- Nergård, Jens-Ivar, *Den levende erfaring: En studie i samisk kunnskapstradisjon*, Oslo: Cappelen Akademisk Forlag 2006.
- O'Dell, Tom, "Experiencescapes: Blurring Borders and Testing Connections", O'Dell, Tom & Peter Billing (eds.), *Experiencescapes: Tourism, Culture, and Economy*, Køge: Copenhagen Business School Press 2010, s. 11-34.
- Pine, Joseph B. & James H. Gilmore, *The Experience Economy*, Boston: Harvard Business School Press 1999.
- Reksten Kapstad, Connie, "Når poesien tar plass: Om Olav H. Hauge, litteratur og festival", Selberg, Torunn & Nils Gilje (red.), *Kulturelle landskap: Sted, fortelling og materiell kultur*, Bergen: Fagbokforlaget 2007, s. 156-178.
- Stuckrad, Kocku von, "Harner Michael – and the Foundation for Shamanic Studies", Bron Taylor (ed.), *The Encyclopedia of Religion and Nature*, volum 1, London: Thoemmes Continuum 2005.
- Yeoman, Ian, *Festivals and Events Management: An international Arts and Culture Perspective*, Amsterdam: Butterworth-Heinemann 2004.

Skriftlege kjelder

Troms Folkeblad 6 september 2010

Troms Folkeblad 1 september 2010

Nordlys 8 september 2010

Klassekampen 11-12 mars 2006

Nettkjelder

<http://www.isogaisa.org/>

<http://www.facebook.com/#!/event.php?eid=184680388209837>

<http://www.norwayfestivals.com/>

Intervju

Intervju med festivalleiar Ronald Kvernmo gjennomført i oktober 2010

Trude Fonneland är postdoktor i religionsvitskap, Institutt for historie og religionsvitskap, UiT Noregs arktiske universitet